

WIĘLCY LUDZIE KOŚCIOŁA

Jan Konior SJ

MATTEO RICCI

Wydawnictwo WAM
Kraków 2013

WIELCY LUDZIE KOŚCIOŁA

Seria wydawana od 2000 r. przedstawia panoramę postaci współtworzących Kościół na przestrzeni wieków. Kolejne książki odkrywają bieg życia, twórczość i najważniejsze osiągnięcia prezentowanych bohaterów na tle szeroko ujętych procesów historyczno-kulturowych.

Ostatnio ukazały się:

Stanisław Cieślak SJ: BŁ. RUPERT MAYER SJ

Stanisław Szczur: JAN XXII

ks. Jan Sochoń: BŁ. KS. JERZY POPIEŁUSZKO

Piotr Stęfaniak: BŁ. JOLENTA

Agnieszka Kijewska: BOECJUSZ

Wojciech S. Magdziarz: KARDYNAŁ RICHELIEU

Piotr Stęfaniak: KONSTANCJA KSIĘŻNA HALICKA

Paweł Zajęc OMI: ŚW. EUGENIUSZ DE MAZENOD

s. Alina Merdas: ŚW. ZOFIA Magdalena BARAT

Piotr Stęfaniak: ŚW. MAŁGORZATA WĘGIERSKA

Joanna Wilkońska: JAN PAWEŁ II

Piotr Stęfaniak: BŁ. SALOMEA

Édouard Brion: EUSTACHY VAN LIESHOUT

Małgorzata i Stanisław Dziedzic: ABP JÓZEF BILCZEWSKI

ks. Kazimierz Panuś: ŚW. JAN Z AVILI

Joanna Petry Mroczkowska: HILDEGARDA Z BINGEN

Wojciech S. Magdziarz: ŚW. WINCENTY À PAULO

Gracjan F. Majka OFMCap: ŚWIĘTY OJCIEC PIO

Piotr Stęfaniak: ŚW. RÓŻA Z LIMY

Wszystkie wydane tytuły Czytelnik znajdzie
na stronie internetowej

e.wydawnictwowam.pl/seria/wlk

© Wydawnictwo WAM, 2013

Redakcja i korekta
Anna Papierz
Sylvia Łopatecka

Projekt okładki
Jadwiga Mączka

ISBN 978-83-7767-148-1

NIHIL OBSTAT. Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego
ks. Wojciech Ziółek SJ, prowincjał, Kraków, 21 marca 2013 r., l.dz. 55/2013.

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447
faks 12 62 93 261
e.wydawnictwowam.pl

Drukarnia Wydawnictwa WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

Wstęp

*M*andat apostołatu misyjnego bierze swój początek ze słów Jezusa Chrystusa, który przed wniebowstąpieniem powiedział do swoich uczniów: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15). Nakaz dany apostołom realizowany jest przez Jego wszystkich uczniów.

Kościół w swojej historii poszukiwał nowych metod ewangelizacyjnych i strategii ewangelizacyjnej dostosowanych do warunków w danej kulturze. Jak zaszczerpić Dobrą Nowinę ludziom innej kultury? Misjonarze doświadczali trudności, porażek, ale również odnosili sukcesy. Wśród ambasadorów Ewangelii, zwiastunów Królestwa Bożego, były niewątpliwie jednostki

wybitne, postaci genialne, które budzą zachwyty dla swojej postawy misyjnej i niegasnącego żaru apostołskiego. Jedną z nich był ojciec Matteo Ricci, misjonarz pracujący w Chinach, jezuita włoski, teolog, matematyk, astronom, geograf, sinolog, literat i pisarz.

Książka, którą oddajemy do rąk czytelników, ma ambitną misję odkrycia go na nowo i zapalenia w sercach takiego ducha, jakiego miał Matteo.

Po okresie wielkich odkryć geograficznych i rosnącej ekspansji kolonialnej kraje katolickie wysyłały swoich misjonarzy w różne części świata. Papieże przekazywali Portugalczykom „mandat misyjny”. Oni zaś, według swoich metod, stawiali tubylcom pytanie: „Czy chciałbyś zostać katolikiem?” – co oznaczało praktycznie: „Czy zechciałbyś wejść do kasty Portugalczyków?”. Podobnymi metodami kierowali się misjonarze hiszpańscy, próbując nawracać nieznanne ludy, nieraz przy użyciu siły.

Wiedząc o tym, Matteo Ricci zdecydowanie nie chciał powtarzać tych wzorców. Jego metody nie były ani portugalskie, ani hiszpańskie, ani włoskie, tylko ewangeliczne. Charakteryzując je, możemy powiedzieć, że były, po pierwsze,

przeprowadzane w duchu adaptacji, po drugie Ricci stosował je w klasach uprzywilejowanych, mających ogromny wpływ na społeczeństwo, po trzecie, Ricci w służbie wierze włączył wiedzę naukową, a po czwarte, jego osobista mądrość, świętość, pokora, ubogie życie i nieustanne „rozeznawanie duchowe” wyróżniały go spośród możnej kasty mandarynów i literatów chińskich.

Matteo Ricci wprowadził istotną nowość do metod ewangelizacji w Państwie Środka *zhong guo* 中國, mianowicie zintegrował Ewangelię z kulturą chińską, co dzisiaj nazywa się inkulturacją. Słowo „inkulturacja” oznacza ewangelizację kultury. Ewangelia nigdy nie kłóci się z żadną kulturą. O takiej formie wspominali papieże, jak Paweł VI w Adhortacji Apostolskiej *Evangelii Nuntiandi* czy Jan Paweł II, który w encyklice *Redemptoris Missio*, jak i w swoich katechezach mówił, aby nieść siłę Ewangelii w serce kultur. Polski papież często podczas pielgrzymek do krajów misyjnych powracał do tematu inkulturacji, ukazując zawsze aktualną Ewangelię Jezusa Chrystusa w kontekście danej kultury i panujących tam obyczajów. Jako przykład podawał wielkich misjonarzy, którzy potrafili z pomocą Ducha Świętego przekazywać

Ewangelie pogańskim kulturom.

Jednym z nich był ojciec Matteo Ricci. Dobrą Nowinę przeszczepił on na ziemię chińską, w kulturę bogatą, liczącą pięć tysięcy lat. Tak jak pierwsi apostołowie stawali się Hebrajczykiem dla Hebrajczyka, Grekiem dla Greka, tak on stał się Chińczykiem dla Chińczyka, ambasadorem samego Chrystusa w cesarskich Chinach. Kościół i papież potwierdzili słusność metod Ricciego i jezuitów.

Ricci wychodził z antropologii arystotelesowsko-scholastycznej, prowadził działalność misyjną nowatorską pod względem stosowanych metod katechetycznych na poziomie intelektualno-doktrynalnym. Na potrzeby misyjne zdobywał nowe doświadczenia w zakresie kultur, stanowiących żywe organizmy jako owoc życia człowieka, który je przekształca i ubogaca. W tym względzie, u końca XVI i w początkach XVII wieku, pierwsza ewangelizacja w Chinach pokazuje odważnego zwiastuna Dobrej Nowiny w chińskiej szacie kulturowej.

Czy jednak dzisiaj te metody mogą być takie same? Jak żyć w świecie, nie będąc z tego świata? Jak żyć w świecie Ewangelią bez zniewolenia światem? Jak inkulturować się w strukturach

politycznych i socjalnych, nie gubiąc pierwiastków Bożych? Jak żyć w świecie globalizacji, w ideologii neoliberalizmu, w społeczeństwie konsumpcji, gdzie ekonomia i siła mediów rządzi i dyktuje swoje prawa? Jak skuteczniej rozpowszechnić *ewangelizację elektroniczną* via satelita? Czy Kościół wyciągnął wnioski z historii, ze swojej triumfującej przeszłości?

W 2010 roku minęło 500 lat od śmierci Matteo Ricciego, dlatego pragnę w nowym spojrzeniu ukazać jego sylwetkę na tle kultury chińskiej.

Mam nadzieję, że niniejsza książka o Riccim, ukazująca się w serii „Wielcy ludzie Kościoła”, bardziej przybliży czytelnikowi geniusz włoskiego jezuitę.

Autor

Początki Kościoła katolickiego w Chinach

Historię Kościoła katolickiego w Chinach można podzielić na sześć epok. Pierwsza z nich obejmuje lata 1294 i trwa do 1368 roku. Jest to więc końcówka XIII i XIV wieku. Właściwie można powiedzieć, że rozpoczyna się wraz z przyjazdem tam włoskiego franciszkanina Giovanniego de Monte Corvino. Zakonnik odznaczył się ogromnym sukcesem, pracując w Persji. Papież Nicolas IV wysłał go w historyczną podróż do Mongolii, do Khan. Monte Corvino odbył podróż do Indii, a następnie udał się statkiem do Zaiton, po chińsku Ch'un-chou, a wkrótce potem przybył do Khanbaliq – to jest dzisiejszego Pekinu. Nawrócił na wiarę katolicką księcia szczepu Ongut, nadając mu chrześcijańskie imię Jerzy,

a także wielu ludzi z tego szczepu. Jako obcy przybysz był *de facto* pierwszym katolikiem w Chinach. Tym samym, wyznając inną religię, wzbudził nie tylko zainteresowanie, ale i opozycję wśród Chińczyków. Pomimo tego zyskał sobie zaufanie u mongolskiego cesarza i dzięki temu mógł przez następne 12 lat bez przeszkód wypełniać posługę kapłańską. Przygotował do chrztu i ochrzcił ponad sześć tysięcy Chińczyków, wybudował trzy kościoły w Pekinie, założył chór chłopców, których uczył śpiewać pieśni kościelne w języku łacińskim. Uczył ich także liturgii, prawdopodobnie myśląc o przygotowaniu ich w przyszłości do stanu duchownego. Przetłumaczył Nowy Testament dla szczepu Ujghur oraz psalmy i hymny liturgiczne dla szczepu Ongut.

W 1307 roku na tronie papieskim zasiadał papież Klemens V. Kiedy usłyszał o sukcesie ojca Monte Corvino oraz jego prośbie wysłania misjonarzy na nowe i wielkie żniwo, gdzie robotników mało, konsekrował sześciu franciszkanów na biskupów celem wysłania ich na Daleki Wschód. Ojciec Monte Corvino został mianowany arcybiskupem Pekinu oraz patriarchą Wschodu. Trzech z mianowanych biskupów przybyło do Pekinu, aby między innymi dokonać konsekracji ojca

Monte Corvino na arcybiskupa Pekinu. On sam założył swoje biskupstwo w Zaiton, wysyłając franciszkańskich misjonarzy do zakładania stacji misyjnych w Hangchow 杭州 i w Yangchou 揚州. Chodziło nie tylko o rozszerzenie misji franciszkańskiej w Chinach, ale również o ułatwienie i sprawniejsze głoszenie Dobrej Nowiny o zbawieniu.

W 1330 roku umiera Giovanni Monte Corvino – pierwszy biskup katolicki w Chinach. W momencie jego śmierci liczba nawróconych Chińczyków sięgała około stu tysięcy. Większość historyków jest zgodna, że liczba ta była mała. Niestety nie było wtedy jeszcze rodzimych powołań. W końcowych latach dynastii Yuan 元 (1279–1368) liczba katolików sięgała około 30 tysięcy. Wszystko to było możliwe dzięki poparciu i pomocy mongolskich władców panujących w tamtym czasie w Chinach.

Pomimo dużego nakładu pracy i niewątpliwego sukcesu pionierskiej misji franciszkańskiej w Chinach, pozostaje faktem, że franciszkanie nic nie przejęli z obyczajów, kultury czy filozofii chińskiej, aby móc to przystosować do potrzeb chrześcijaństwa. Może było jeszcze za wcześnie, aby rozpocząć inkulturację w Państwie Środka.

Spis treści

Wstęp	9
Początki Kościoła katolickiego w Chinach	15
Druuga epoka historii Kościoła katolickiego – i misja jezuiicka w Chinach	18
Kolejna próba dotarcia do Chin	23
Matteo Ricci, jego chińska misja	30
Wyprawa do Makao	35
Światło wschodzącej nadziei	38
Pierwsza placówka misyjna w Schiaochin	41
Adaptacja w kulturze chińskiej	44
Pierwsze kroki ewangelizacji	47
Nowa placówka misyjna w Sciaoceu	52
Kolejna placówka w Nanciam	55
Duch adaptacji do nowych warunków	60
Wiedza narzędziem Ewangelii	69
Metoda katechetyczna	84
Apostolat w uprzywilejowanych klasach chińskich	88
Próba inkulturacji	91
Inicjator dialogu międzyreligijnego	96

Twórca dialogu międzykulturowego	98
Misja jezuicka w dialogu z kulturą dzisiaj	101
Heroiczność cnót ojca Ricciego	107
Roztropność i sprawiedliwość	110
Siła woli	113
Powściągliwość i pokora	115
Wiara i nadzieja	118
Miłość	121
Osobiste nabożeństwo Ricciego do Ignacego Loyoli	123
Sekret jezuickiej misji w Chinach	134
Zakończenie	137
Wybrana bibliografia	143